

JOSEPH E. STIGLITZ

Tunus katalizörü

Tunus ilk adımı olumlu bir şekilde attı, yaygın şekilde nefret edilen bir diktatörün başarıyla devrilmesinin yarattığı ulusal bir uyum duygusu. Tunus şeffaflık, hoşgörü ve kaynaşma gerektiren bu uyum duygusunu sürdürmek için hem politik, hem de ekonomik olarak çaba göstermeli.

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi ödülü sahibidir. Son kitabı Serbest Düşüş: Serbest Piyasalar ve Küresel Ekonominin Batışı, yeni bir sonsöz ile kâğıt kapaklı olarak Ekim ayında yayımlandı.

Tüm dünya, dile getirilmeyen sonuçlarıyla birlikte, bölgenin diğer yerlerinde, özellikle de Mısır'da, bir dizi olayı başlatan, Tunus'un demokratik devrimini kutluyor. Dünyanın gözü şimdi, yaşadığı son deneyimden aldığı dersleri öğrenmek ve yozlaşmış bir otokratı deviren gençlerin istikrarlı ve işleyen bir demokrasi yaratabilip yaratamayacağını görmek üzere, 10 milyon nüfuslu bu küçük ülkenin üzerine çevrildi. Önce, dersler...

İlk olarak, hükümetlerin makul derecede bir büyüme sağlamaları, yeterli olmuyor. Nihayetinde Tunus'ta GSYİH, son 20 yılda, yıllık yaklaşık % 5 düzeyinde artış gösterdi, ülkeden sıklıkla iyi performans gösterenler arasında bahsediliyordu, özellikle kendi bölgesinde.

Uluslararası finansal piyasaların söylediklerini yapmak da yeterli değil. Bu, iyi tahvil ve bono notları getirebilir ve uluslararası yatırımcıları memnun edebilir ama istihdam yaratıldığı veya yurttaşların çoğu için yaşam standardının yükseltildiği anlamına gelmez. Gerçekten, tahvil ve bono piyasaları ile derecelendirme kuruluşlarının yanılabilirlikleri, 2008 krizi yaklaşırken ortadaydı. Tunus'un otoriter rejimden demokrasiye geçişini hoş karşılamamaları, hiç de övgüye değer değil ve asla unutulmamalıdır.

İyi eğitim sağlamak bile yeterli olmayabilir. Dünyanın her yanında, ülkeler, yeni girenlere emek piyasasında yeterli iş yaratmak için çaba gösteriyor. Ancak yüksek işsizlik ve yaygın yozlaşma, parlayıcı bir bileşim ortaya çıkarıyor. Ekonomik araştırmalar, bir ülkenin performansı için asıl önemli olanın, eşitlik ve adalet duygusu olduğunu gösteriyor.

Kıt sayıda işin bulunduğu ve onlara da politik bağlantıları olanların aldığı ve servetin sınırlı olduğu, parayı yığın halinde hükümet yetkililerinin ele geçirdiği bir dünyada, sistem bu eşitsizliklere ve bu "suçların" faillerine isyan eder. Batı'da bankacılara duyulan öfke, Tunus'ta ve şimdi de bölgenin geri kalanında gördüğümüz gibi ekonomik adalet isteğinin daha yumuşak bir şekli.

TUNUS GÜZEL BİR BAŞLANGIÇ YAPTI

Demokrasi erdemli olsa da ve Tunus bize, alternatifinden çok daha iyi olduğunu gösterse de, onu devralanların başarısızlıklarını ve adil olarak yapılsalar bile gerçek demokrasi için periyodik seçimlerden daha fazlasının gerektiğini unutmamalıyız. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki demokrasiye, örneğin, daha da bozulan bir servet dağıtımı ile üst % 1'lik dilimdekilerin milli gelirin dörtte birini alacakları kadar büyük ve giderek artan bir eşitsizlik eşlik ediliyor.

Aslına bakılırsa, ekonomik büyümenin getirdiği kazançların hemen hepsi, gelir ve servet dağılımının en tepesindekilere giderken, Amerikalıların çoğu, bugün, 10 yıl önce olduğundan daha kötü durumdalar. Amerikan tarzı yozlaşma, ilaç şirketlerine trilyon dolarlık

hediyelerle, seçimlerin devasa kampanya destekleri yoluyla satın alınmasıyla ve yoksulların tıbbi bakım olanakları kesilirken milyonerlere vergi kesintisi çıkmasıyla sonuçlanabilir.

Dahası, çoğu ülkede demokrasiye iç kargaşa, ayrılıkçılık ve işlemeyen hükümetlerle eşlik edilir. Buna göre Tunus, ilk adımı olumlu bir şekilde attı, yaygın şekilde nefret edilen bir diktatörün başarıyla devrilmesinin yarattığı ulusal bir uyum duygusu. Tunus, şeffaflık, hoşgörü ve kaynaşma gerektiren bu uyum duygusunu sürdürmek için hem politik, hem de ekonomik olarak çaba göstermeli.

Adil politika duygusu, bir sese ihtiyaç duyar, ona da ancak halkla diyalog içinde olarak erişilebilir. Herkes hukukun üstünlüğünden bahseder ama asıl önemli olan tesis edilenin ne türde bir hukuk üstünlüğü olduğudur. Çünkü yasalar, fırsat ve hoşgörü eşitliğini sağlamak için de kullanılabilir, eşitsizliklerin ve elitlerin gücünün devamını sağlamak için de.

TUNUS'UN ÜZERİNDE DÜŞÜNECEĞİ NOKTA

Tunus, özel menfaatlerin hükümeti ele geçirmesini önleyemeyebilir ama seçim kampanyalarının kamu tarafından finansmanı ve lobicilik hakkında kısıtlama getirilmez ve kamu ile özel sektör arasındaki döner kapılar olmazsa, böyle bir ele geçirme mümkün olmanın ötesinde kaçınılmaz da olur. Şeffaf özelleştirme ihalelerine ve satın almalarda rekabetçi teklif vermeye olan bağlılık, rant peşinde olan davranışların kapsamını daraltır.

Uzmanlaşılması gereken pek çok dengeleyici eylem bulunuyor. Çok güçlü bir hükümet, vatandaşlık haklarını ihlal edebilir ama çok güçsüz bir hükümet refah dolu ve kapsayıcı bir toplum oluşturmak için gereken toplu hareketi veya güçlü özel sektörün zayıf ve savunmasızları yutmasını önlemeyi taahhüt edemez. Latin Amerika, politik devlet memurlarının süre sınırları ile ilgili sorunlar olduğunu gösterdi, ancak bir süre limiti olmaması daha kötüdür.

Yani anayasalar, esnek olmalıdır. Avrupa Birliği'nin, merkez bankasının tek amaçlı enflasyon odağı ile yaptığı gibi ekonomik politika heveslerini yüceltmek hatadır. Ancak belirli hem politik (din, konuşma ve basın özgürlüğü), hem de ekonomik hakların kesinlikle verilmesi gerekir. Tunus'un üzerinde düşünmek için başlayacağı güzel bir nokta, yeni anayasasını yazarken İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan hakların ne kadar ötesine geçeceğine karar vermektir.

Tunus çok iyi bir başlangıç yaptı. Ulus, bir ara hükümet kurmakla amaçlı ve düşünceli davranmış, becerikli ve başarılı Tunuslular, derhal, bu kritik kavşakta ülkelerine hizmet etmeye gönüllü olmuştur. Yirmi birinci yüzyıl demokrasisinin neye benzeyeceğini gösterecek yeni sistemi yaratacak olan Tunusluların kendileridir.

İstikrar adına veya "düşmanımın düşmanı dostumdur" ilkesiyle, sıklıkla otoriter rejimleri öven uluslararası toplumun, Tunus'a önümüzdeki ay ve yıllarda ihtiyaç duyacağı her türlü desteği sunma sorumluluğu bulunuyor.

İstikrar adına veya **"düşmanımın düşmanı dostumdur"** ilkesiyle, sıklıkla otoriter rejimleri öven uluslararası toplumun, Tunus'a önümüzdeki ay ve yıllarda ihtiyaç duyacağı her türlü desteği sunma sorumluluğu bulunuyor.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2010.
www.project-syndicate.org